„AUTENTICITATEA", DE LA LITERAR LA ETIC ŞI ÎNAPOI
"Authenticity", From the Literary to the Ethical and Back

Ştefan FIRICĂ[1]

Abstract

The debates around "authenticity", in the Romanian literary criticism, have generally laid stress on such aspects as the narratological, the biographical, the mimetic, or the "poietic" (depending on the contrasting pairs taken into account: narrator vs. character, author vs. character, text vs. reality, author vs. text etc.). Some researchers based their commentaries on an etymological perspective, resulting in the broadening of the concept used and abused of in the interwar Romanian journalism. However, the nuances added by the late 20th c. local literary criticism cannot supply for the centuries of construction / deconstruction / reconstruction of the concept in the history of the European culture. This paper aims to point at a possible bridge between the ethical / philosophical developments of the concept and its use in the current literary discourse. Starting from some theories put forward by Charles Taylor or Alessandro Ferrara, an updated version of "authenticity" could be launched on today's (literary) market.

Keywords: authenticity, identity, individualism, self, literature.

După radicala deconstruire făcută de Theodor W. Adorno în *Jargon der Eigentlichkeit: Zur deutschen Ideologie* (1964), în urma derapajelor conceptuale din anii '30-'40 din spaţiul german, „autenticitatea" a cunoscut un reviriment în discursul filosofic occidental, marcat într-o primă instanţă de apariţia volumului lui Lionel Trilling *Sincerity and Authenticity* (1972). Ceea ce marchează noua abordare, pentru un lector oricât de inocent, este raportarea explicită la istoria contradictorie, cuprinzând secole de sedimentări semantice, a conceptului. Lăsând deoparte moştenirea recentă heideggeriană, teoreticianul american se apleacă înspre izvoarele (mult) mai îndepărtate: nu doar filosofice, ci şi religioase şi literare. Sunt citaţi şi analizaţi nu numai Kierkegaard sau Nietzsche, dar şi *divine*-ii anglicani, Molière, Diderot cel din *Nepotul lui Rameau* şi Rousseau cel din *Confesiuni*. E semnificativ felul în care primul dintre „noii" comentatori ai „autenticităţii" conjugă sursele din mai multe arii culturale, recurgând la interdisciplinaritate.

Pornind de la Trilling, în volumele *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity* (1989) *şi The Ethics of Authenticity* (1991), Charles Taylor deplasează discuţia despre identitatea modernă pe terenul eticii filosofice. Ambele vor deveni puncte de reper în comentariile ulterioare despre „autenticitate", deşi numai ultimul pune explicit (şi exclusiv) problema conceptului în tradiţia europeană. Cercetarea filosofului canadian aşază încă de la început sub semnul întrebării pesimismul lui Allan Bloom, din *The Closing of the American Mind* (1987): este îndreptăţită temerea că societatea occidentală contemporană a intrat ireversibil într-o epocă a „relativismului facil", care ar dezintegra orice orizont valoric supraindividual? Taylor este nu mai puţin critic faţă de unele aspecte ale postmodernităţii americane, însă consideră, optimist, că societatea actuală deţine instrumentele care o pot

[1] Assistant PhD, University of Bucharest.

BDD-A8125 © 2014 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:02 UTC)

ajuta să realizeze autoreglajul necesar. La început sunt identificate „maladiile" contemporaneității: „individualismul autoîmplinirii" (care împinge individul către atingerea unor idealuri solipsiste, de bunăstare personală); „raţiunea instrumentală" (evaluarea vieţii după modelul impersonal al proceselor tehnologice, prin extrapolarea unor raporturi de tip „costuri/beneficii"); „pierderea libertății" (diminuarea contribuției personale la exercițiul democratic, datorită protecționismului blând exercitat de formele actuale de guvernare). Cele trei *malaises* combină anxietăți occidentale mai vechi legate de anumite teme ale modernității (laicizare, birocratizare, tehnologizare, autodeterminare etc). Toate acestea au creat impresia îngustării şi aplatizării vieţilor noastre, aparent private de sensuri „generale" „transcendente", „universale" etc. În această atmosferă de dezolare față de neajunsurile societății contemporane apare elementul nou introdus de Charles Taylor. În spatele aparentului „narcisism" sau „hedonism" promovat de individualismul modern şi vizibil în noile „autenticități" de tip *hippie* şi post-*hippie*, aşadar migrat către o poziție centrală în cultura populară postmodernă, filosoful vede ascuns un „ideal moral", pe care îl aproximează într-o primă instanță cu o formulă împrumutată de la Trilling: "being true to oneself". Autoîmplinirea e redefinită prin recursul nu la ceea ce se întâmplă să ne dorim, ci la ceea ce trebuie să ne dorim: "What do I mean by a moral ideal? I mean a picture of what a better or higher mode of life would be, where «better» and «higher» are defined not in terms of what we happen to desire or need, but offer a standard of what we ought to desire." (Taylor, 2003: 16)

„Autenticitatea" a presupus încă de la început ipoteza unei „voci interioare" care corespunde unui simț moral înnăscut, mai presus sau dincolo de existența cotidiană. Subiectivizarea „centrului" de judecată etică, evidentă în modernitatea timpurie, nu exclude inițial comunicarea cu divinitatea, într-o formă interiorizată. Primele reprezentări europene ale sufletului sunt tributare unui model teist sau panteist (exemplul oferit este Rousseau). Herder articulează apoi ideea că fiecare individ îşi realizează umanitatea într-un mod original, potrivit unei „măsuri proprii" ("eigenes Maβ"), care îl obligă să îşi trăiască viaţa refuzând conformitatea cu exteriorul. Taylor îşi dezvoltă comentariul la teza herderiană în *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity* (Taylor, 2001: 368-390), aici nu face decât să reia anumite concluzii. „Importanța morală crucială" a contactului cu sinele vine din faptul că, în absența acestuia, individul îşi va rata vocația, împlinirea ca ființă umană. Realizarea unei potențialități personale şi irepetabile ("realizing a potentiality that is properly my own") este ţelul ultim al oricărei vieţi. Observăm că, în interpretarea lui Taylor, laicizarea conştiinţei, începută odată cu romantismul, nu diminuează puterea morală a „autenticității" (Taylor, 2003, 26-29). Comportamentul omului modern, pus sub presiunea unor chemări interioare, are nevoie de o cu totul altă judecată decât cea sceptică furnizată de criticii plezirismului actual postmodern. Contemporanii noştri sunt adeseori nu doar ispitiți de plăceri, ci şi atraşi de forţa idealului moral postromantic al autoîmplinirii: "What we need to explain is what is peculiar to our time. It's not just that people sacrifice their love relationships, and the care of their children, to pursue their careers. Something like this has perhaps always existed. The point is that today many

BDD-A8125 © 2014 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:02 UTC)

people feel called to do this, feel they ought to do this, feel their lives would be somehow wasted or unfulfilled if they didn't do it. Thus what gets lost in this critique is the moral force of the ideal of authenticity." (*idem*: 17)

Chiar şi în forme banalizate, deciziile umane maschează valori care trec dincolo de capriciile bunului plac. Pentru a fundamenta existenţa unui ideal moral al autenticităţii, Taylor elaborează o teorie dialogică a identităţii, inspirându-se din contribuţiile lui G.H. Mead şi M.M. Bahtin. Sinele e construit prin achiziţionarea mai multor limbaje, care presupun interacţiunea directă sau mediată cu ceilalţi. Iubirea (în plan privat) şi corectitudinea politică (în plan public) sunt veritabilele creuzete ale identităţii, constituite prin procesul social continuu al recunoaşterii (*idem*: 50). Forme sublimate de dialogism sunt identificabile chiar şi în cazurile extreme ale artistului sau eremitului (*idem*: 34-35). Aşa se face că orice autodefiniţie se realizează pe un fundal de semnificaţii împărtăşit, la care are acces nu numai individul, dar şi comunitatea. Autorul îl numeşte „orizont al inteligibilităţii" şi consideră că abia negarea lui programatică poate duce la trivializarea/aplatizarea vieţilor noastre. Inclusiv afirmarea identităţilor multiple postmoderne (sexuale, etnice, culturale etc.) şi-ar pierde semnificaţia universală în absenţa acestor fundaluri valorizante, căci orice alegere între alternative indiferente din punct de vedere moral ar deveni superfluă. Taylor are ideea de a grupa trăsăturile „autenticităţii" în două subseturi, (A) şi (B), separând între cele care privilegiază diferenţa şi cele care pun accent pe comunicativitate: "Briefly, we can say that authenticity (A) involves (i) creation and construction as well as discovery, (ii) originality, and frequently (iii) opposition to the rules of society and even potentially to what we recognize as morality. But it is also true, as we saw, that it (B) requires (i) openness to horizons of significance (for otherwise the creation loses the background that can save it from insignificance) and (ii) a self-definition in dialogue." (*idem*: 66)

Taylor recunoaşte că există o tensiune constitutivă între cele două grupuri de trăsături, dar consideră că excluderea oricăruia ar avea ca rezultat o definiţie trunchiată, aptă să genereze regretabile *malentendu*-uri. Doctrinele care exacerbează grupul (A) şi neglijează (Bi) sau (Bii) sunt variante de post-nietzscheanism (printre ele, şi deconstructivismul) ce se fac vinovate de confuzia dintre „autenticitate" şi „libertatea autodeterminării" ("self-determining freedom"), cu efectul degradării morale a „culturii autenticităţii" (*idem*: 67-69). Poziţia implicită a lui Charles Taylor – între "the boosters" şi "the knockers of authenticity" – poate fi rezumată prin îndemnul la responsabilizare, adresat adepţilor curentului cultural discutat: sau, în limbajul schematizat de mai sus, prin recomandarea de a împleti cele două mănunchiuri de trăsături. Numai astfel se va atinge simbioza dintre opţiunile subiective şi valorile comunitare, dialogice, precum iubirea, memoria, raţiunea.

Alessandro Ferrara a dedicat conceptului numeroase studii, publicate în volume individuale, colective sau în reviste de specialitate din 1990 până acum. *Modernity and Authenticity. A Study of the Social and Ethical Thought of Jean-Jacques Rousseau* (1993), *Reflective Authenticity. Rethinking the Project of Modernity* (1998), *The Force of the Example. Explorations in*

BDD-A8125 © 2014 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:02 UTC)

the Paradigm of Judgment (2008) abordează direct tema „autenticității". Nota comună a demersului său este încercarea de a reechilibra balanța dintre analizele structurilor literare şi comentariul teoretic, cu alte cuvinte dintre estetic şi etic. *Reflective Authenticity*... face încă de la început distincţia dintre „autonomie" şi „autenticitate", noțiuni specifice iluminismului, respectiv modernității târzii. Ambele îşi stabilesc ca ipoteză ideea capacității umane de a urma consecvent un principiu etic autoimpus. Dar diferențele, pornind de la acest trunchi comun, sunt consistente. Pentru doctrinele centrate pe „autonomie", de felul criticii kantiene, valoarea morală înseamnă reconcilierea totală dintre acţiune şi raţiune. Activitatea umană e prețuită atâta vreme cât este orientată exclusiv către ascultarea legii; pe când „autenticitatea" acceptă şi alte ingrediente psihologice pe lângă „voința morală". Conform celui din urmă model, în loc să şi le repudieze sau reprime, individul este îndemnat să îşi cunoască şi recunoască acele impulsuri care îl deturnează de la respectarea principiilor, pentru a da măsura integrală a valorii umane: "For the ethics of authenticity, instead, the willingness to abide by formal principles is not the exclusive constituent of moral worth. Rather, all ethics of authenticity start from the assumption that in order to be a worthy moral being, we must not deny or try to suppress, but rather acknowledge the urges which deflect us from our principles, while at the same time continuing to orient our conduct to the moral point of view." (Ferrara, 1998: 7)

Distanţa dintre „sinele real" şi „sinele ideal" devine semnificativă pentru etica „autenticității", o incorectă evaluare a ei putând conduce la cazuri tragice de alienare, aşa cum Ferrara va demonstra în altă parte, prin intermediul literaturii. Empatia, autocunoaşterea, autoacceptarea emoțională (cu toate defectele sau slăbiciunile inerente omului în carne şi oase) joacă un rol central în autoconstrucția morală. Universalismul modernității timpurii fiind lăsat în urmă, ca o legislaţie castrantă, se simte nevoia unui nou tip de universalism, care să țină cont de diferențele dintre identitățile reale. Rousseau, Herder, Schiller, Kiekegaard, Nietzsche, Heidegger sunt enumerați printre cei care au contribuit la dezvoltarea acestei paradigme secunde, al cărei punct culminant, din perspectiva eticii, este formularea unei „teze a autenticității", a unui principiu formativ regulativ care să răspundă şi corespundă pluralității ireductibile a identităţilor proliferate în lumea contemporană. Chestiunea pare să se complice cu atât mai mult cu cât Ferrara ia în calcul trei tipuri diferite de identități: individuale, colective şi simbolice (ultimele, echivalate cu textele şi operele de artă). Aici intervine conexiunea cu esteticul, căci tipul de normativitate spre care se îndreaptă cultura „autenticității" în epoca postmetafizică, de după Turnura Lingvistică, este împrumutat din sfera artelor. Teza „universalismului exemplar" este obținută prin extinderea unei idei preluate din „teoria formativității" a lui Luigi Pareyson: aceea că opera de artă este universală tocmai în singularitatea ei, în sensul că regula sa constitutivă, internă, se aplică numai pentru cazul ei unic (*idem*: 68; Pareyson, 1977: 193). „Universalismul exemplar" al lui Alessandro Ferrara, extrapolat prin omologie cu opera de artă din lucrarea pareysoniană, se definește prin „congruența cu sine" ("self-congruency"), ceea ce presupune nu numai coerență, aşa cum greşit s-a crezut uneori, ci şi prezența altor dimensiuni – vitalitate, profunzime, maturitate (Ferrara, 1998: 5-11).

BDD-A8125 © 2014 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:02 UTC)

Ferrara va testa viabilitatea acestui model de normativitate prin rapelul la romanul rousseauist *Julie, ou la nouvelle Héloïse* (1761). Julie d'Étanges, fiica unui nobil scăpătat, trăieşte o poveste de dragoste cu preceptorul ei de origine modestă Saint-Preux, după care motive familiale o împing spre o căsătorie de convenienţă cu un aristocrat vârstnic, căruia tatăl ei îi era într-un anume fel dator. Povestea nefericitei eroine – care deşi duce o viaţă virtuoasă, dedicată recunoştinţei faţă de părinte, îşi pierde treptat *la joie de vivre* şi se stinge – îi dă eticianului prilejul să gloseze despre necesitatea coapariţiei tuturor celor patru dimensiuni ale „autenticităţii" într-un proiect existenţial. Căci tânăra îşi programează viaţa în funcţie de respectarea unui principiu moral, dar nu ştie să acorde iubirii pentru preceptor dimensiunea reală: în loc să admită sentimentul ca pe o valoare centrală, ea îl exilează la periferia sinelui, motiv de recurente frustrări şi suferinţe. Cu alte cuvinte, naraţiunea identitară pe care singură şi-o construieşte are coerenţă (convergând către un principiu moral indiscutabil), dar e lipsită de profunzime, maturitate (pentru că nu se bazează pe conştientizarea înclinaţiilor indenegabile ale „sinelui real") şi, deci, e privată de vitalitate (*idem*: 20). Julie este pentru Ferrara – ca şi pentru Rousseau – o eroină reprezentativă: prin aceea că eşuează în căutarea „autenticităţii", şi astfel e sortită nefericirii. Identitatea ei nu reuşeşte să devină un model de „universalism exemplar", nu îşi atinge autoîmplinirea. Ea face eroarea comună de a se considera stăpâna absolută a propriului destin, pe care crede că îl poate modela după cum vrea. Or, o viaţă „autentică" se construieşte nu numai după fanteziile lui „a vrea", ci şi după constrângerile lui „a putea". Ferrara citează aforismul atribuit lui Luther „Iată-mă; nu pot face altfel" ("Hier stehe ich; ich kann nicht anders") pentru a arăta că „a putea" nu are aici sensul obişnuit din vorbirea curentă, ci înseamnă congruenţa cu o anumită reprezentare legată de răspunsul la întrebarea „Cine sunt?": "When Luther says «Here I stand. I can do no other» he neither means that he «cannot» in an empirical sense, as when I say I cannot fly, nor that he cannot in the sense that he would violate some external imperative. He means that if he were to act «otherwise», he would no longer be in a position to answer the question «Who am I?» in the same way as he wishes to." (*idem*: 13)

Ideea dezvoltată de Ferrara este că, într-adevăr, precum Julie, ne construim identitatea prin propriile alegeri făcute de-a lungul vieţii, dar ar fi o naivitate să credem că avem controlul asupra tuturor variabilelor procesului. De aici şi paradoxul că „actorul" uman este şi nu este „suveranul absolut" al autocreaţiei (*idem*: 14). Sunt unele lucruri pe care le poate schimba şi altele pe care trebuie să le accepte aşa cum sunt. „Autenticitatea" (prin toate cele patru dimensiuni ale sale) creează o punte necesară între „ceea ce eşti" şi „ceea ce trebuie să fii", între latura „descriptivă" şi cea „prescriptivă" a identităţii: "These dimensions of *authentic subjectivity* [...] cut across the traditional dichotomy of «descriptive» and «prescriptive»: their status is similar to that of a vocabulary with which we sum up who we are when we are in the process of redefining who we want to be. That «reconstruction» is neither purely descriptive nor prescriptive." (*idem*: 14)

Redefinirea identităţii trebuie să ţină cont, aşadar, de conţinuturile reale ale conştiinţei. Chestiunea este tradusă într-un limbaj psihanalitico-politic, într-o

BDD-A8125 © 2014 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:02 UTC)

„mizanscenă" memorabilă din *Reflective authenticity*... Ferrara porneşte de la teoria post-freudiană a lui Kohut, potrivit căreia suveranitatea egoului se manifestă „înăuntrul", mai degrabă decât „asupra" sinelui. Ni se sugerează imaginea plastică a unui spaţiu democratic în care ego-ul, actor politic decizional, este obligat să se consulte cu toţi constituenţii sinelui (impulsuri, dorinţe, instincte...) în funcţie de reprezentativitatea lor. Metafora tradiţională a „controlului", a dominării represive, e lăsată pentru cea a „guvernării înţelepte", bazate pe medierea şi reconcilierea dintre părţile disonante ale sinelui: "To have sovereignty means, from this vantage point, to *govern wisely* the internal realm – a relation which includes not only knowledge of drive-related and self-related needs, but also the capacity to fully represent, in the *political* sense of the term «representation», psychic constituencies made of ambitions, desires and needs. [...] Sovereignty is, rather, characterized by the ego's effort to mediate and reconcile the dissonant parts of our psychic being. Kohut's ideal of sovereignty points to the possibility of a non-repressively integrated subjectivity, a «non-violent unity of the self», a «fully embodied integration of the ego and the drives» or, in another vocabulary, to an authentic relation of the self to itself." (*idem*: 105-106)

Reprezentarea identităţii ca „guvernare înţeleaptă", democratică, înlocuieşte concepţia mai veche, esenţialistă, conform căreia o voce unică interioară, corespunzând stratului celui mai profund al fiinţei, ne dictează fără greş opţiunile, odată ce a fost identificată. Eticianul italian nu este primul care o asociază cu existenţialismul (*idem*: 51-53). Înaintea lui o făcuse de pildă Gombrowicz, într-o pagină de *Jurnal* din 1956: „S-o spun limpede chiar de la început: aceasta mă îndepărtează cel mai mult de existenţialismul clasic. Pentru Kierkegaard, Heidegger, Sartre, cu cât e mai profundă conştiinţa, cu atât e mai autentică existenţa, ei măsoară cu intensitatea conştiinţei sinceritatea, autenticitatea trăirii. Dar oare calitatea noastră de oameni e clădită pe conştiinţă? Oare conştiinţa aceasta, dobândită cu mare strădanie, extremă, nu se naşte *între* noi şi nu din noi – fiind produsul unui efort de perfecţionare reciprocă în cadrul ei şi de confirmare la care un filosof îl sileşte pe un altul? Nu e oare omul, în realitatea sa privată, ceva copilăros şi mereu mai prejos decât conştiinţa lui... pe care o resimte totodată ca pe ceva străin, impus şi neesenţial? Dacă e aşa, atunci acest infantilism ascuns, această degradare tăinuită, e gata să vă arunce în aer mai devreme sau mai târziu toate sistemele." (Gombrowicz, 2007: 315-316) Din delimitarea pătimaşă a lui Gombrowicz rezultă în primul rând convingerea că existenţialiştii ilustrează încă tipul de gânditori care privilegiază conştiinţa în faţa existenţei pure şi simple (aceasta din urmă fiind, după cum ştim, asociată de scriitorul polonez cu „sfera imaturităţii"). În al doilea rând, oarecum în răspăr cu litera teoriei sartriene, le reproşează existenţialiştilor că îşi reprezintă conştiinţa ca pe un produs exclusiv interior, ca pe secreţia unei esenţe proprii, în vreme ce el însuşi o vede născându-se „*între* noi şi nu din noi", adică din interacţiunea cu socialul. Asemănările nu trebuie duse prea departe, scepticismul lui Gombrowicz e mai degrabă postmodern *avant la lettre*, dar să notăm că el împărtăşeşte aici aceeaşi viziune a unei identităţi intersubiective pe care Ferrara o extrage din „paradigma comunicaţională" a lui Habermas. Filosoful italian cartografiază teoriile

BDD-A8125 © 2014 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:02 UTC)

despre identitate (şi, implicit, despre „autenticitate") în funcţie de patru opoziţii fundamentale: substanţială vs intersubiectivă, centrată vs descentrată, antagonică vs integratoare, imediată vs reflexivă. Fiecare pereche contrastivă pune faţă în faţă două viziuni contrare şi complementare asupra identităţii. Sinele are un nucleu preexistent interacţiunii sociale, sau se instituie prin limbaj/comunicare. El are o structură ierarhică, de tip centru-periferie, sau e o colecţie haotică de reprezentări, a căror narativitate e în cel mai bun caz circumstanţială. Se coagulează prin rezistenţa faţă de presiunile exterioare sau tocmai cu ajutorul rolurilor şi instituţiilor puse la dispoziţie de societate. În fine, se defineşte prin ceea ce e spontan, unic şi irepetabil sau prin modul particular în care o identitate ştie să îşi acordeze singularitatea cu idealurile normative împărtăşite cu ceilalţi. Distincţiile şi caracterizările aferente ale celor opt tipuri sunt reluate în mai multe lucrări (idem: 50-60; Ferrara, 2009: 23-27). Ferrara însuşi se plasează în categoria susţinătorilor „autenticităţii" intersubiective, centrate, integratoare şi reflexive, acolo unde îl situează şi pe Charles Taylor. Ceea ce ne interesează în mod special este că autorul reuşeşte să clasifice, folosind un sistem de opoziţii intuitiv, gândirea etică de la iluminism şi până astăzi, făcând asocieri şi disocieri semnificative între diversele variante de hegelianism, marxism, romantism, *Lebensphilosophie*, existenţialism, psihanalitism, poststructuralism, postmodernism, postcolonialism etc.

Şi reprezentanţii români ai „culturii autenticităţii" interbelice ar fi mai uşor de urmărit cu ajutorul „tabelului" pe care l-a imaginat Alessandro Ferrara. Mircea Eliade, cel care clama în publicistica lui de tinereţe un „centru" sacru şi / sau naţional al fiinţei, nu poate fi încadrat decât printre susţinătorii „autenticităţii" substanţiale, centrate şi antagonice, după cum Eugen Ionescu, radicalul eseist din *Nu* care tocmai se departaja de nucleul dur al „tinerei generaţii", se prenumără printre criticii aceluiaşi tip de identitate. Însă toate distincţiile necesare, înăuntrul grupului de scriitori interbelici care au abordat spinoasa chestiune a „autenticităţii", vor putea fi făcute numai odată ce se va fi lărgit cadrul conceptual până dincolo de sfera esteticului, cu ajutorul instrumentelor împrumutate din discursurile etice / filosofice recente.

Bibliografie:

Ferrara, Alessandro, "Authenticity Without a True Self" (p. 21-37), în Vannini, Philip, J. Patrick Williams, ed. (2009), *Authenticity In Culture, Self And Society*, Ashley Publishing Limited

Ferrara, Alessandro (1998), *Reflective Authenticity. Rethinking The Project Of Modernity*, London & New York, Routledge

Gombrowicz, Witold, *Jurnal*, vol. I, 1953-1956, Traducere din limba polonă de Olga Zaicik, Cristina Godun, Editura Rao, Bucureşti, 2007

Pareyson, Luigi (1977), *Estetica. Teoria formativităţii*, Traducere şi prefaţă de Marian Papahagi, Bucureşti, Editura Univers

BDD-A8125 © 2014 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:02 UTC)

Taylor, Charles (2001), *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press
Taylor, Charles (2003), *The Ethics of Authenticity*, Cambridge, Harvard University Press

BDD-A8125 © 2014 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:02 UTC)